UNIWERSYTET GDAŃSKI
Instytut Psychologii

IN MARI VIA TUA

80-952 Gdańsk, ul. Bażyńskiego 4 +48 58-523-43-80 http://psychologia.univ.gda.pl T.Rostowska@ug.edu.pl

Gdańsk 29.03. 2019r.

Prof. dr hab. Teresa Rostowska
Uniwersytet Gdański
Instytut Psychologii
Zakład Badań nad Rodziną i Jakością Życia

R e c e n z j a

rozprawy doktorskiej mgr Krzysztofa Basińskiego

nt. *Ocena psychologicznych wyznaczników powstawania bólu przewlekłego u chorych z niespecyficznym bólem okolicy lędźwiowo-krzyżowej*

- napisanej pod kierunkiem Prof. dr hab. Mikołaja Majkowicza

Gdańsk 2019 , ss. 131.

Spośród wielu rodzajów bólu przewlekłego, najczęściej występującym jest ból dolnego odcinka kręgosłupa (LBP – *low back pain*). Na ten rodzaj bólu w skali światowej skarży się 9,4% populacji. Choroby kręgosłupa oraz związany z nimi skomplikowany proces leczenia i rehabilitacji, a także długoterminowe zwolnienia lekarskie, nie tylko generują bardzo wysokie koszty w zakresie ochrony zdrowia, ale z uwagi na doświadczanie przewlekłego, niejednokrotnie ostrego bólu kręgosłupa, mają swoje konsekwencje psychologiczne i w sposób znaczący wpływają na obniżenie jakość życia człowieka chorego. Dodać również należy, że niewiele jest badań psychologicznych dotyczących pacjentów cierpiących na przewlekłe bóle kręgosłupa w odcinku krzyżowo-lędźwiowym. Okoliczność ta uzasadnia potrzebę prowadzenia badań o charakterze interdyscyplinarnym. Tego typu badania zapewniają, nie tylko szerszą perspektywę poznawczą gdy chodzi o

Dziekanat Wydziału Nauk o Zdrowiu
Wpł. dnia 02 KWI. 2019
Nr-DNZ/ 5000. 108. 2019

wyjaśnianie problemów dotyczących ludzkiego cierpienia, ale pozwalają również na opracowanie bardziej skutecznych metod leczenia oraz takich form terapii psychologicznej, które przyczyniać się będą do niwelowania dolegliwości bólowych, a przez to wpływać będą na podwyższania komfortu życia psychicznego pacjentów. Pewną formą odpowiedzi na to zapotrzebowanie w wymiarze naukowym i społecznym jest przekazana mi do recenzji rozprawa doktorska mgr Krzysztofa Basińskiego nt. *Ocena psychologicznych wyznaczników powstawania bólu przewlekłego u chorych z niespecyficznym bólem okolicy lędźwiowo-krzyżowej.* Ma ona układ klasyczny i zróżnicowaną strukturę, która jest właściwą dla prac doktorskich o charakterze teoretyczno-empirycznym.

Oceniana praca składa się z wstępu, dziewięciu rozdziałów, w tym z czterech rozdziałów teoretycznych i pięciu empirycznych. W końcowej części pracy zamieszczone zostały także: piśmiennictwo, streszczenie, abstrakt, indeks skrótów, spis tabel, spis rysunków oraz trzy załączniki, które stanowią wykorzystane w pracy metody badawcze.

Uważam, że w ujęciu ogólnym, tytuł pracy jest zbyt wąski w stosunku do celu i zawartości treściowej dysertacji. Z tytułu pracy wynika, że przedmiotem rozważań teoretyczno-empirycznych jest określenie psychologicznych uwarunkowań bólu przewlekłego. Tymczasem, na podstawie informacji zawartych we wstępie pracy (s.6) , jak również z danych zawartych w Rozdziale 5 (s. 36) można wnioskować, że cel pracy jest znacznie szerszy i obejmuje cyt....*"próbę określenia socjodemograficznych oraz psychologicznych predyktorów pozwalających przewidywać powstawanie przewlekłego bólu dolnego odcinka kręgosłupa u osób zgłaszających się na oddział ratunkowy z pierwotnie występującym epizodem bólu ostrego.* W tej sytuacji uważam, że tytuł pracy powinien być rozszerzony o czynniki socjodemograficzne,

Pojęciem, które łączy w sobie obie kategorie czynników tj. psychologicznych i socjonemograficznych jest określenie psychospołeczne. Uważam zatem, że tytuł pracy po zmianach mógłby brzmieć: ***Ocena psychospołecznych wyznaczników powstawania bólu przewlekłego u chorych z niespecyficznym bólem okolicy lędźwiowo-krzyżowej.*** Postulat ten znajduje swoje uzasadnienie także w rozdziale 7, w którym Autor pracy rozpatruje odczuwanie przewlekłego bólu w kontekście takich zmiennych jak: wiek, płeć, wykształcenie, miejsce zamieszkania, status zawodowy itp. (por. s. 53 – 60),

Bardzo pozytywnie oceniam część teoretyczną pracy, w skład której wchodzą cztery rozdziały, gdyż treści w nich zawarte stanowią dobą podstawę teoretyczną dla interpretacji wyników badań własnych prezentowanych w części empirycznej pracy.

W rozdziale pierwszym części teoretycznej pt. ***Ból – podstawowe pojęcia*** - przedstawiono definicję bólu wraz z obowiązującą współcześnie taksonomią, dzielącą ból na nocyceptywny, neuropatyczny i nocyplastyczny. W kolejnych paragrafach tego rozdziału omówiono zagadnienia dotyczące bólu przewlekłego jako zjawiska jakościowo odrębnego od bólu ostrego. Wskazano także na podstawy neurofizjologiczne nocycepcji , jak również na problematykę zmian w układzie nerwowym w wyniku doświadczania bólu przewlekłego.

W rozdziale drugim opisane zostały główne założenia modeli psychologicznych dotyczących bólu przewlekłego, Autor pracy, wychodząc od opisu modeli psychogennych nawiązujących do osobowości skłonnej do bólu, przedstawił także modele behawioralne, czterostopniowy model Wade'a i Price'a, model unikania lękowego oraz model związany z umiejscowieniem poczucia kontroli zdrowia, który wiąże się ze zdolnością do zdrowienia rozpatrywaną w kontekście bólu przewlekłego.

Celem analiz teoretycznych przedstawionych w rozdziale trzecim ocenianej pracy było wskazanie na specyfikę przewlekłego bólu dolnego odcinka kręgosłupa. W rozdziale tym omówione zostały kwestie dotyczące epidemiologii tego schorzenia, jego obrazu klinicznego, a także sugerowane w

literaturze czynniki, mogące przyczynić się do przechodzenia dolegliwości bólowych ze stanu ostrego w stan przewlekły.

Bardzo pozytywnie oceniam metaanalizę przeprowadzoną w rozdziale czwartym niniejszej pracy. Zawiera ona systematyczny przegląd badań nad uwarunkowaniami powstawania przewlekłego bólu dolnego odcinka kręgosłupa u pacjentów przyjmowanych na oddziały ratunkowe. W oparciu o przyjęte przez Autora pracy kryteria włączenia, przeprowadzona została bardzo skrupulatna kwerenda w bazach danych prac naukowych, w poszukiwaniu artykułów prezentujących prospektywne badania kohortowe, dotyczące pacjentów zgłaszających się na oddziały ratunkowe z bólem dolnego odcinka kręgosłupa. Spośród 285 artykułów wyłonionych we wstępnej analizie zidentyfikowano i szczegółowo opisano sześć prac spełniających bardzo ostre kryteria wykluczające. Rezultaty tych analiz zostały przedstawione w tabelach 1,2,3. (s. 27-29).

Mam pewną uwagę odnośnie sposobu sporządzania przypisów. Autor pracy, odwołując się do literatury przedmiotu, zastosował formę numeryczną. W pracach psychologicznych bardziej zalecaną i zgodna z regułami APA jest jednak forma polegająca na podawaniu w nawiasie nazwiska autora danej publikacji oraz roku jej wydania. Uważam, że taka forma stosowania przypisów, która stanowi bezpośrednie odniesienie do spisu bibliograficznego zamieszczonego na końcu pracy, ułatwia ciągłość percepcji tekstu i nie wymaga od Autora pracy konieczności sporządzania dodatkowo, obok bibliografii, zestawienia przypisów.

W podsumowaniu oceny części teoretycznej recenzowanej pracy pragnę podkreślić, że jest ona spójna wewnętrznie, merytorycznie poprawna, dobrze usystematyzowana, ma przejrzystą strukturę. Tytuły rozdziałów i podległych im paragrafów sformułowane zostały w sposób komunikatywny oraz adekwatny do poruszanych w nich problemów, Oceniana część pracy napisana została w sposób interesujący i komunikatywny, a zaprezentowane w niej rozważania

teoretyczne oparte zostały na bogatej, starannie, wnikliwie i dobrze dobranej do problemu pracy literaturze przedmiotu, głownie anglojęzycznej.

Część empiryczna pracy obejmuje pięć kolejnych rozdziałów tj. cel pracy i problemy badawcze, metody, wyniki, dyskusję oraz wnioski. Zastanowienie budzi brak jednoznacznie wyodrębnionego w pracy rozdziału metodologicznego. Wprawdzie wszystkie części, które powinny znaleźć się w tym rozdziale występują w pracy, są jednak w niej rozproszone i stanowią, albo odrębne rozdział jak np. ***Cel i problemy badawcze*** (s.36) albo też umieszczone zostały, jako paragrafy w innych rozdziałach, czego przykładem jest - ***Charakterystyka badanych grup osób*** -przedstawiona dopiero w rozdziale siódmym (s.47). Połączenie informacji związanych z metodologią badań, w jednym rozdziale zatytułowanym np. ***Metodologiczne założenia badań własnych*** i obejmującym takie paragrafy jak: problematyka i cel badań, pytania i hipotezy badawcze, metody badań, charakterystyka badanych osób, strategia badań, analizy statystyczne, zdecydowanie wpłynęłyby na podniesienie spójności i przejrzystości tej części pracy.

Nie mam uwag co do sposobu sformułowania pytań i hipotez badawczych. Zostały one jasno i precyzyjnie przedstawione, a dzięki temu wytyczony został właściwy kierunek analiz statystycznych. Odpowiedź na pytania i weryfikacja hipotez były możliwe dzięki dobrze przeprowadzonej kwalifikacji osób stanowiących badaną grupę, odpowiednio dobranym do problemu pracy testom psychologicznym, jak również dzięki zastosowaniu skomplikowanych metod statystycznych, między innymi takich jak: analiza wariancji, analiza regresji liniowej i analiza regresji krokowej, które pozwoliły na opracowanie odpowiednich modelu statystycznych .

Warto zaznaczyć, że bogaty materiał empiryczny, jaki Autor pracy uzyskał w następstwie przeprowadzonych badań, dzięki trafnie dobranym do problemu pracy testom psychologicznym oraz starannie, wnikliwie i w sposób prawidłowy przeprowadzonej analizie statystycznej wyników, stanowi uzasadnioną podstawę do większego zróżnicowania struktury części empirycznej pracy, a niekoniecznie prezentacji wyników badań w jednym rozdziale, co jest typowym zabiegiem metodologicznym w przypadku artykułów naukowych. Jestem również zdania, że treści związane z charakterystyką badanych osób oraz strategią badań należałoby przenieść do rozdziału metodologicznego. Z kolei prezentację wyników badań, z uwagi na specyfikę rozpatrywanych zmiennych, można by przedstawić w dwóch odrębnych rozdziałach. Pierwszy z nich obejmowałby analizy statystyczne dotyczące socjodemograficznych predyktorów bólu przewlekłego, natomiast w kolejnym rozdziale można by było przedstawić analizy statystyczne wskazujące na psychologiczne predyktory bólu przewlekłego, takie jak: symptomy lęku, symptomy depresji, umiejscowienie poczucia kontroli, strategie radzenia sobie z bólem.

Należy wyraźnie podkreślić, że przedstawione wyżej uwagi mają jedynie charakter formalny i nie pomniejszają wartości pracy pod względem merytorycznym. Stanowią one jedynie propozycję, która w przypadku publikacji pozwoliłaby na lepsze uporządkowanie wyników badań.

Walorem pracy jest niewątpliwie longitudidalny charakter badań oraz bardzo starannie, wnikliwie i w sposób dojrzały przeprowadzona dyskusja wyników, zamieszczona w Rozdziale VIII. Autor pracy nawiązując do bogatej literatury przedmiotu stara się konfrontować wyniki badań własnych z rezultatami analiz teoretycznych i statystycznych innych badaczy. Wyrazem dojrzałości naukowej mgr Krzysztofa Basińskiego jest, nie tylko umiejętność projektowania badań oraz skuteczne ich

przeprowadzenie, ale także świadomość pewnych ograniczeń, jakie związane były z realizacja tego projektu badawczego, o czym wspomina w końcowej części pracy.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę powyższe oceny stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji dysertacja mgr Krzysztofa Basińskiego **nt.** ***Ocena psychologicznych wyznaczników powstawania bólu przewlekłego u chorych z niespecyficznym bólem okolicy lędźwiowo-krzyżowej*** stanowi cenne uzupełnienie literatury przedmiotu w tym obszarze tematycznym, a tym samym spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, zgodnie z *Ustawą o tytułach i stopniach naukowych* z dnia 14 marca 2003 r., art. 31 (Dz. U. nr 65 poz. 595 z późn. zm.). W związku z powyższym wnoszę do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego wniosek o dopuszczenie mgr Krzysztofa Basińskiego do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

UNIWERSYTET GDAŃSKI
Instytut Psychologii

IN MARI VIA TUA

80-952 Gdańsk, ul. Bażyńskiego 4 +48 58-523-43-80 http://psychologia.univ.gda.pl T.Rostowska@ug.edu.pl

Gdańsk, 27.05.2019

Prof. dr hab. T.Rostowska
Instytut Psychologii UG
Zakład Badań nad Rodzina i Jakością Życia

Rada Wydziału Nauk o Zdrowiu z Oddziałem
Pielęgniarstwa i Instytutem Medycyny Morskiej
i Tropikalnej Gdańskiego Uniwersytetu
Medycznego

Wniosek o wyróżnienie
rozprawy doktorskiej mgr Krzysztofa Basińskiego nt. ***Ocena psychologicznych wyznaczników powstawania bólu przewlekłego u chorych z niespecyficznym bólem okolicy lędźwiowo-krzyżowej*** **- napisanej pod kierunkiem naukowym**
Prof. dr hab. Mikołaja Majkowicza w Gdańskim Uniwersytecie Medycznym
Gdańsk 2019r.

Po podsumowującym przeanalizowaniu pracy zwracam się z prośba Do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego o wyróżnienie rozprawy doktorskiej mgr Krzysztofa Basińskiego. W uzasadnieniu swojej prośby pragnę wskazać na następujące argumenty:

1. Przeprowadzenie w sposób bardzo staranny, wnikliwy i merytorycznie poprawny ważnych i społecznie oczekiwanych badań naukowych u chorych z niespecyficznym bólem okolicy lędźwiowo-krzyżowej ;
2. Wykorzystanie w pracy bogatej i odpowiednio dobranej do problemu pracy literatury przedmiotu, głównie anglojęzycznej, obejmującej 142 pozycje bibliograficzne;
3. Nowatorski, interdyscyplinarny i longitudidalny charakter badań realizowanych w ramach ocenianego projektu badawczego, co podnosi wartość recenzowanej pracy doktorskiej ;
4. Na szczególne uznanie zasługuje bardzo rzetelne przeprowadzenie analiz statystycznych wyników badań własnych z wykorzystaniem wysoko zaawansowanych testów statystycznych, miedzy innymi takich jak: analiza regresji liniowej i analiza regresji krokowej , co pozwoliło na weryfikację hipotez badawczych i opracowanie odpowiednich modeli statystycznych, adekwatnie do rozpatrywanych zmiennych.
5. Rzetelne i dojrzałe pod względem naukowym opracowanie części teoretycznej pracy oraz dyskusji wyników badań własnych, z odniesieniem do bogatej i odpowiednio dobranej literaturze przedmiotu.

Pragnę podkreślić, że uwagi krytyczne zawarte w mojej recenzji mają wyłącznie charakter formalny i nie pomniejszają wartości pracy pod względem merytorycznym.

Prof. dr hab. T. Rostowska